

* אזהרת טריגר לנושא של פגיעות מיניות *

מי את אסנת בת פוטי-פרע? אשת יוסף בפרשנות מימי הבית השני ובפרשנות חז"ל גבי ברזלי

מדרש אגדה (בובר):

"בת פוטיפרע. והלא בת דינה הייתה? ושמענו כשבא יעקב אבינו משכם, כתב על טס של זהב, כל מה שאירע להם עם חמור בן שכם, וכשילדה דינה את אסנת, נתן הטס על צוארה, והשליכה בחומת מצרים, אותו היום יצא פוטיפר לטייל עם נעריו והגיעו עד לחומה, שמע קול בכיית ילוד, אמר אל נעריו הביאו לי את הילד הזה, וראה את הטס ואת המאורעות, אמר פוטיפר לעבדיו זאת הבת בת גדולים היא, הוליכה לביתי והביאו לה מינקת, ובעבור שגדלה נקראת בתו."

בראשית פרק מ"א

"[מה] ויקרא פרעה שם-יוסף צפנת פענח ויתן-לו את-אסנת בת-פוטי פרע כהן אן לאשה ויצא יוסף על-ארץ מצרים: [נ] ליוסף ילד שני בנים בטרום תבוא שנת הרעב אשר ילדה-לו אסנת בת-פוטי פרע כהן און: [נא] ויקרא יוסף את-שם הבכור מנשה כי-נשני אלהים את-פלעמלי ואת כל-בית אבי: [נב] ואת שם השני קרא אפרים כיהפרני אלהים בארץ עניי:"

תרגום ירושלמי [המיוחס ליהונתן]:

"[מה] וקרא פרעה שמייה דיוסף גברא דטמירון מפרסם, ויהב ליה ית אסנת דילידת דינה לשכם ורבייתה איתת פוטיפרע רבא דטניס לאינתו ונפק יוסף שליט על ארעא דמצרים."

פרקי דרבי אליעזר, פרק ל"ז:

"ושללה (שכם) ושכב עמה והרתה וילדה את אסנת, ואמרו בני ישראל להורגה שעכשיו יאמרו כל הארץ שיש בית זנות באהלי יעקב. מה עשה יעקב? כתב על ציץ של זהב שם הקודש ותלה על צוארה ושלחה והלכה לה. והכל צפוי לפני הקב"ה, וירד מיכאל המלאך והורידה למצרים לביתו של פוטיפרע, שהיתה אסנת ראויה ליוסף לאשה, והיתה אשתו של פוטיפרע עקרה וגדלה עמה כבת, וכשירד יוסף למצרים לקחה לו לאשה, שני ויתן לו את אסנת בת פוטיפרע כהן און לאשה."

* אזהרת טריגר לנושא של פגיעות מיניות *

"הווידי והתפילה אשר לאסנת בת פוטיפרע הכהן":

באותו הזמן אסנת גם מתפללת לאלוהי יוסף שיסלח וימחל לה על חטאיה בעבדה אלילים ובדברה סרה ביוסף "אביר אלוהים". בעקבות מעשים אלו מופיע לפני אסנת מלאך המודיע לה שהאל סלח לה ונותן אותה לכלה ליוסף שגם הוא התאהב בה.

אסנת לובשת שוב את בגדי הפאר שלה ומופיעה לפני יוסף, הם מתחבקים ומתנשקים "עת רבה" ולאחר זמן קצר, באים בברית נישואים. במשך הזמן אסנת יולדת את מנשה ואת אפרים. כעבור מספר שנים עוברת אסנת ליד ארמונו של בן פרעה (שנעלב בעבר מסירובה של אסנת להינשא לו). הוא הוגה תכנית לרצוח את יוסף ולקחת את אסנת לעצמו. בתחילה הוא פונה לשמעון ולוי, אחיו של יוסף, ומבטיח להם שכר גבוה מאוד אם ירצחו את יוסף אך הם מסרבים לעשות זאת. הוא פונה לאחים אחרים, גד ודן (הבכורים של השפחות בלהה וזלפה) ואומר להם ששמע מיוסף שלאחר מות אביהם, יעקב, הוא יגזול מגד ודן את כל רכושם כי הם בני שפחות ולא אחים. גד ודן מאמינים לו, אורבים לפמליה של אסנת והורגים את כל שומריה אך היא מצליחה להימלט ולהגיע לשאר האחים. אלו יוצאים לעזרתה, מתגברים על חייליו של בן פרעה ובנימין פוצע בעזרת אבן את בן פרעה עצמו. כאשר מבקש בנימין להרוג את בן פרעה, אחיו מונעים זאת ממנו כי על פי אמונתם אין להוציא להורג אדם פצוע וסובל. אסנת מבקשת מהם לחמול על גד ודן ולהשאירם בחיים וכך היה. האחים מחזירים את בן פרעה לארמונו של אביו, ושם הוא מת מפצעיו כעבור שלושה ימים. מרוב צער גם פרעה עצמו מת והממלכה עוברת לידי יוסף והופך למלך מצרים למשך ארבעים ושמונה שנים. אחר כך הוא מעביר את הממלכה לידי נכדו של פרעה.

טקסט הידוע יותר בשמו המקוצר "יוסף ואסנת" ונחשב לאחד מהספרים החיצוניים. הוא נכתב ככל הנראה בידי יהודי הלניסטי מאלכסנדריה, בשפה היוונית, בין המאה הראשונה לפני הספירה למאה הראשונה לספירה. הסיפור הוא הרחבה מבארת לסיפור נישואיו של יוסף בן יעקב עם אסנת בת פוטיפרע כהן במקדש און (הליופוליס) במצרים העליונה. על פי חיבור זה אסנת הייתה בתולה עובדת אלילים שהמירה את דתה והתייחזה בעקבות מפגש חד-פעמי עם יוסף. הסיפור מתאר את המאמצים שעשתה אסנת על מנת להתגייר ולהינשא ליוסף, בחיר ליבה, ואת מאבקם של שני האוהבים על חייהם המשותפים. גרסה עברית פורסמה על ידי גבריאל צורן בכתב העת: דפים למחקר בספרות, ב (תשמ"ה), עמ' 82-113.

תקציר הספר:

אסנת בת פוטיפרע היא בתולה שיופיה התפרסם בכל הארץ ורבים מאוד, כולל בנו בכורו של פרעה, ביקשו את ידה אך היא סירבה. אסנת מעדיפה לחיות בראש מגדל שמור בחצר ביתו של אביה, ביחד עם שבע בתולות נוספות, נערותיה, ולעבוד שם את אלילי אביה. היא חיה שם כמו נזירה ו"בזה לכל הגברים". באחד הימים מגיע לביתו של פוטיפרע אורח, הוא יוסף, שנשלח על ידי פרעה לאסוף את מכסות התבואה מנתינו. פוטיפרע מציע לאסנת בתו להינשא ליוסף, בעל המעמד הגבוה בחצר פרעה, אך אסנת מסרבת בבוז להינשא לנוכרי בן של רועה, צאן כנעני, שנמכר לישמעאלים. אך בחוזרה לחדרה, היא רואה את יוסף מרחוק, את הדרו ואת יופיו ומתאהבת בו. גם יוסף אינו מעוניין באישה נוכרייה ומבקש מפוטיפרע לא להביאה לפניו. אך כאשר פוטיפרע מספר לו שבתו בתולה החיה חיי נזירות ואינה מעוניינת בגברים הוא מסכים שהיא תצטרף לארוחה.

פוטיפרע מזמין את אסנת לבוא ואומר לה לנשק את יוסף כמו אחות אך יוסף מסרב לכך באומרו שאמונתו אוסרת עליו לנשק אישה עובדת אלילים שאוכלת מלחם הקודש של האלילים. יוסף ממשיך בדרכו ואילו אסנת, מלאת צער, מסתגרת במגדלה, לובשת בגדי אבלות, שוכבת על הארץ, ראשה בעפר, וצמה במשך שבע ימים. היא גם מצווה לשבור ולהרוס את כל האלילים שהיו שם ולחלק את כל רכושה לעניים.

* אזהרת טריגר לנושא של פגיעות מיניות *

"From Emotions to Legislation: Asenath's Prayer and Rabbinic terature"

מאמר מאת משה לביא (Ancient Jewish Prayers and Emotions, Berlin & Boston 2015, pp.259-272) בו מוצגים מספר טקסטים מהספרות החיצונית ומספרות חז"ל המוקדמת שהצד המשותף לכולם הוא התנערות של אדם 'מתייהד' מקשריו המשפחתיים וויתור שלו על נכסים חומריים. תיאור התגירותה של אסנת הוא המוקדם שבכולם. בהמשך המאמר הוא מראה כיצד תיאור ספרותי של התנהגות רגשית של אדם הממיר את דתו ועוזב את כל המוכר והמקובל בחברה שבה גדל, הופך למוסכמות ופרוצדורות הלכתיות-חוקתיות בטקסטים חז"ליים מאוחרים יותר.

דוד פלוסר בהקדמתו לתרגום של ג' צורן:

"המניע החיצוני לחיבור הספר הוא פשוט למדי, ומקורו בתמיהה: איך קרה שיוסף הצדיק נשא לאישה נוכרייה, אישה מצרית? על תמיהה זו מנסים בעלי המדרש לענות בטענה כי למעשה אין אסנת בתו של הכהן המצרי, אלא היא בתה של דינה בת יעקב... הפתרון המוצע על ידי מחבר הספר "יוסף ואסנת" הוא פשוט יותר. אסנת היא מצריה עובדת אלילים, אך היא עזבה את אליליה ונתגיירה... אסנת היא הדוגמה החיה המייצגת את הרבים שנתגוררו בעת העתיקה. היא הופכת לסמל לכל הגויים הנכנסים תחת כנפי השכינה, אותו תפקיד שממלאת רות המואבייה בספרות הרבנית."

בראשית רבה (תיאודור-אלבק) ויחי, צד':

"יהודה אתה יודוך אחיר" בוא וראה מה כת' למעלה מן העיניין "שמעון ולוי אחים", וכולם אינן אחים? אלא אחים הן בעצה. נטלו הם עצה על שכם והרגום שני' ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי" (בראשית לד כה), והם נטלו עצה על יוסף ובקשו להרגו שני' ויאמרו איש אל אחיו וגו' ועתה לכו ונהרגו" (בראשית לז יט-כ) ומי הם? אם תאמר ראובן, הוי ראובן ביקש להצילו שני' וישמע ראובן ויצילו" (שם כא), ואם יהודה, הרי כבר נאמ' "ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע כי נהרג את אחינו" (שם כו), ואם תאמ' בני השפחות, והרי כבר נאמ' "והוא נער את בני בלהה..." (שם ב), אלא מי הם "ויאמרו איש אל אחיו" זה שמעון ולוי, דכ' בהו "שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרותיהם"...

והפסוקים בהם מסיים הכתוב בבראשית רבה, הם כמובן פסוקי צוואת יעקב בבראשית פרק מ"ט, פס' ה-ז:

"שִׁמְעוֹן וְלוֹי אֲחִים כְּלֵי חָמָס מְכַרְתִּיהֶם: בְּסֶדֶם אֶל-תְּבֹא נַפְשֵׁי בְּקֹהֶלֶם אֶל-יַתְחַד כְּבִדִי כִּי בְּאֶפֶס הָרְגוּ אִישׁ וּבְרָצֹנָם עִקְרוּ-שׁוֹר: אֲרוּר אָפֶס כִּי עָז וְעִבְרָתָם כִּי קִשְׁתָּהּ אֲחֻלְקֶם בְּיַעֲקֹב וְאֶפִּיצֶם בְּיִשְׂרָאֵל:"

